

Матеріали до проведення Дня української писемності та мови

1.Бесіда «Навіщо нам українська мова?»

- Що для кожного з них означає «українська мова». Мова – це тільки засіб передання інформації та комунікації, чи щось більше? Чому важливо вивчати та поширювати українську мову?
2. Пригадати, з якими перепонами мова зіштовхувалася і чому?
3. Прочитати висловлювання великих діячок та діячів про мову. Уважно проаналізувати кожен вираз та пояснити його головну ідею.

1. Щоб кохати – треба знати, а щоб проникнути в таку тонку й неосяжну, величну й багатогранну річ, як мова, треба її любити. *(Василь Сухомлинський)*

2. Раби – це нація, котра не має Слова. Тому й не зможе захистити себе. *(Оксана Пахльовська)*

3. Хто мови своєї цурається, хай сам себе стидається. *(Народне прислів'я)*

4. Нації вмирають не від інфаркту. Спочатку їм відбирає мову. Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу. *(Ліна Костенко)*

5. Щоб мова тобі повністю відкрилася, маєш бути залюбленим в неї. *(Олесь Гончар)*

6. Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх сполучення та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку і філософію мови... *(Костянтин Ушинський)*

7. Мова – це глибина тисячоліть. *(М. Шумило)*

8. Скільки української мовної території, стільки й української державності. *(Іван Заєць)*

9. Слово є вчинок. *(Л. Толстой)*

10. Чужу мову можна вивчити за шість років, а свою треба вчити все життя. *(Франсуа Вольтер)*

- Підсумовуючи, сформулюйте відповідь на запитання: «Що для мене значить українська мова?».

2.Розмова «Стежками історії»

-Що ви знаєте про історію виникнення Дня української писемності та мови? (Це свято вшанування пам'яті визначного діяча Нестора Літописця. З приходом писемної культури саме він відчув необхідність упорядкувати усні знання і перенести їх на папір, аби зберегти історичні факти для прийдешніх поколінь. Так було створено «Повість минулих літ»).

1. Перегляд пізнавального відео про видатного історика України та його здобутки (відео) <https://youtu.be/kp9l2ce4lh4>

2. Ознайомлення учнів із маловідомими фактами про великого діяча:

1. У 11-го столітті саме монастирі були осередком науки. Сам Нестор Літописець із 1073 року був монахом Києво-Печерського монастиря.
2. Закономірно, що все його життя було тісно переплетене з релігією, тому саме в монастирі подвижник писав про історію Київської Русі.
3. Саме тоді чоловіки, які збиралися лишитися в монастирі, проходили тривале випробування та мали виявити «старанність у духовному подвизі». Тому ми сміливо говоримо про те, що літописець був людиною дуже смиренною та сумлінною.
4. Згідно з православною традицією, київський літописець є покровителем усіх, хто вчить і навчається, а також істориків, науковців і журналістів.
5. Унікальність особистості Нестора-літописця в тому, у поєднанні аскетизму і глибокої духовності з науковістю.
6. Також із Києво-Печерського патерика нам відома розповідь про відлюдника Микиту, який впав у спокусу, і 13 ченців прийшли до нього в келію, щоб помолитися для вигнання з нього біса. І серед цих 13 ченців був і преподобний Нестор, що свідчить про те, що він мав авторитет духовного наставника серед братії.

7. При всій авторитетності письменника, відомостей про його життя залишилося мало. «Преподобний говорить про себе лише тоді, коли треба сказати про історію – як свідок тієї чи іншої події», – розповів керівник справами Української Православної Церкви.

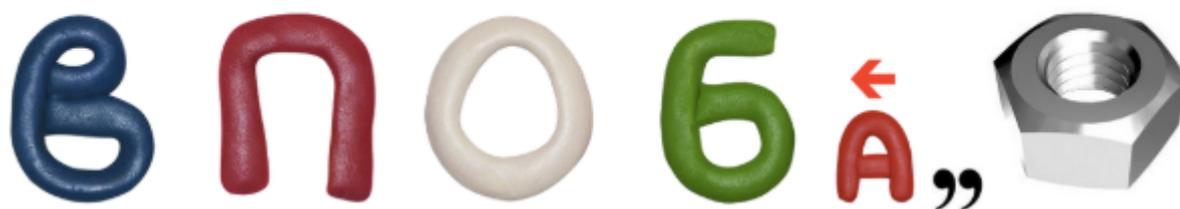
- Яке значення для сучасності має доробок Нестора Літописця, та як можна вшанувати його пам'ять частіше, ніж раз на рік.

3. Неологічні ребуси по-українськи

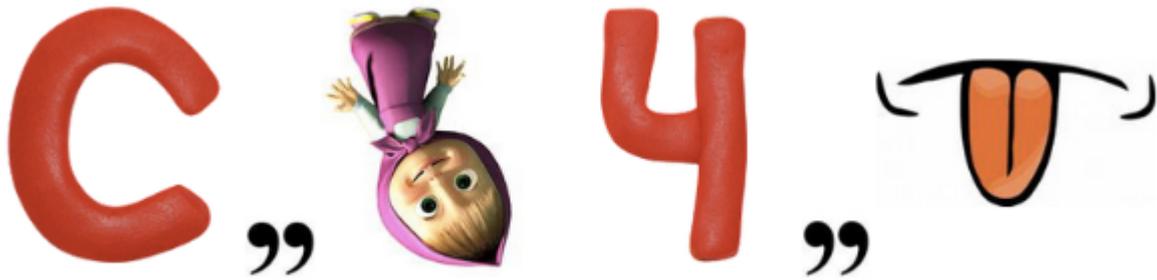
- А ви знали, що наша мова багата на цікавинки, а ще вона має (або може мати) унікальні українські аналоги відомим запозиченим словам? Прикладом може слугувати проєкт «Словотвір», який заохочує використовувати ось такі новинки: «кросворд» українською звучатиме як «словопліт», «дедлайн» – «реченець», «таксі» – «візниця» тощо. Здатність до утворення нових слів – одна з характерних особливостей «живих» мов. І українська мова тут зовсім не виняток: упродовж століть наші предки утворювали чимало неологізмів (соняшник, мрія, відсоток, примірник тощо). Тож чому б нам зараз не поновити цю традицію?

- Завдання: знайти українські аналоги для запозичених слів шляхом розгадування [цікавих ребусів](#).

1. Лайк: [вподобайка](#)

2. Селфі: [самчик](#)

3. Фотографія: [світлина](#)

4. Попкорн: [баранці](#)

5. Скріншот: [зняток](#)

6. Пост: [допис](#)

7. Аватар: [мармизка](#)

8. Рюкзак: [наплічник](#)

9. Смайл: [усміхайлик](#)

10. Гімн: [славень](#)

4. Вправа «Українські мовні родзинки»

- Діалектизми – це ті особливі мовні родзинки, якими вирізняється кожна місцевість. Діалектизми виступають у ролі стилістичних засобів, що збагачують та урізноманітнюють мову, надають їй неповторного колориту. Як писав Максим Рильський: *«...збагачення мови йде, безперечно, не тільки шляхом прямого утворення нових слів, неологізмів, а й шляхом переосмислення слів давніх, і шляхом умілого й доречного використання влучних і зрозумілих діалектизмів».*
- Знайдіть відповідність між колоритними діалектизмами та загальновідомими мовними еквівалентами.
 1. Тремпель, ампулка, сьвка, змійка.
 2. Любаска, канапа, дефіляда, філіжанка.
 3. Табулька, тормозок, порожняк, лайба.
 4. Фармазон, хіміні кури, флеш.
 - плічки для одягу, кулькова ручка, хуліган, блискавка на одязі (Харківщина);
 - коханка, диван, гулянка, чашка (Галичина);
 - розрахунковий лист, поживна їжа, дурниця, велосипед (Донеччина);
 - брехун, сумнівна угода, пляшка зі спиртним (Одещина);
- Які діалектизми властиві нашому регіону? Наскільки вони вживані та чи треба сприяти їх поширенню?

5. Інтелектуальна гра «Святкові тести»

- Пропоную вправу, яка не тільки допоможе пригадати відомості про українську мову та її історію, а й підштовхне до вивчення нового.

Тест доступний за
посиланням: <https://naurok.com.ua/test/test-do-dnya-ukra-nsko-pise-mnosti-ta-movi-vizh-zhurnalu-na-urok-17728.html>

6. Кінопоказ по-українськи

Перегляд українських короткометражних фільмів та соціальних роликів! Після перегляду кожного відео обговорення основних ідей робіт, з'ясування, що найбільше сподобалося, які висновки можна зробити.

Короткометражний фільм від [Docudays UA](https://www.docudays.ua) про Безкоштовні курси української мови. У ньому продемонстровано унікальний досвід ініціативи, особливо у контексті сучасних подій, починаючи з Майдану. Відеодоробок не має прямих закликів до вибору української мови як основної для спілкування, проте, його наскрізна лінія – повага до слова.
<https://youtu.be/dcGOKPG8zJk>

Кумедний короткометражний мультфільм на слова гуморески Павла Глузового «Кухлик». Він демонструє різницю між російською та українською мовами, а також у цікавій формі натякає на важливість спілкування українською.
<https://youtu.be/369DBVhm0zA>

Відеодоробок української студентки на тему: «Яка гарна українська мова», де люди різних національностей діляться власними думками про нашу мову.
https://youtu.be/9K_oP3MT8WE

Короткометражний фільм ініціативи «Переходь на українську» пропонує до перегляду власний соціальний ролик.
<https://youtu.be/zgSEdYwndMQ>

Урешті-решт, День української писемності та мови можна святкувати хоч кожного дня в українських школах. Плекати українське слово та пам'ятати пращурів – ось найдієвіший інструмент у боротьбі з посяганнями не тільки на мову, а й на нашу державність!